

Manual om tilsyn med specialundervisning

*i dagbehandlingstilbud
og anbringelsessteder*

Manual om tilsyn med specialundervisning

*i dagbehandlingstilbud
og anbringelsessteder*

Manual om tilsyn med specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder

Publikationen indgår i Undervisningsministeriets håndbogsserie som nr. 2 – 2010

Forfatter: Svend Erik Gertz, Undervisningsministeriet, Kontor for specialundervisning og ungdomsskole

Redaktion og
produktion: Karen Ormstrup Søndergaard, Undervisningsministeriet, Kommunikationssekretariatet

Korrektur: Tine Munch Schumann, Undervisningsministeriet, Kommunikationssekretariatet

Grafisk tilrette-
læggelse og omslag: Phoenix Design Aid A/S

Fotos: Scanpix
Forsidefoto: Torben Klint/Scanpix

1. udgave, 1. oplag, februar 2010: 3.000 stk.

ISBN 978-87-603-2837-4

ISBN 978-87-603-2839-8 (WWW)

Internetadresse: www.uvm.dk/tilsyn

Udgivet af Undervisningsministeriet

Bestilles (ISBN 978-87-603-2837-4) hos:

NBC Ekspedition

Telefon 56 36 40 40, fax 56 36 40 39 eller ekspedition@nbcas.dk

Telefontid: Mandag-torsdag 9.30-16, fredag 9.30-15

Der faktureres for porto og ekspedition.

Tryk: Scanprint A/S

Trykt med vegetabiliske trykfarver på miljøcertificeret papir

Printed in Denmark 2010

Eventuelle henvendelser af indholdsmæssig karakter rettes til Kommunikationssekretariatet i Undervisningsministeriet, telefon 33 92 50 57 eller pub@uvm.dk

Indhold

Forord	5
Baggrund	6
Opbygning af tilsynsmanualen	12
I. Målsætningen for tilsynet	12
II. Principper for tilsynet med specialundervisningen	15
III. Tilsynets opgaver	17
IV. Tilsynets virkemidler	21
V. Tilsynets organisering	22
Forslag til skemamateriale til brug i forbindelse med tilsyn med specialundervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder	24
I. Tilsyn med undervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder	24
II. Undervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder	25
III. Undervisningsbeskrivelser for elever, der undervises i dagbehandlingstilbud eller anbringelsessteder	26

Forord

I november 2008 offentliggjorde SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd rapporten “Anbragte Børns Undervisning – Sammenfatning af tre delrapporter”.

Det blev i rapporten vurderet, at en større tilknytning til det kommunale skolevæsen ville kunne styrke den interne undervisning på anbringelsessteder. Desuden viste en undersøgelse af fire anbringelsessteder, at kommunernes tilsyn med den interne undervisning blev udført meget forskelligt. Tilsynet spændte fra et overvejende administrativt tilsyn med hovedvægt på administrativ kontrol til et meget udbygget samarbejde med vægt på pædagogisk sparring mellem den tilsynsførende og den pågældende institution.

På den baggrund har Undervisningsministeriet besluttet at ajourføre manualen fra 2003 for tilsyn med undervisning i dagbehandlingstilbud samt på opholdssteder og døgninstitutioner.

Svend Erik Gertz
Specialkonsulent
Undervisningsministeriet
Januar 2010

Baggrund

I 1998 blev der vedtaget en ændring af folkeskoleloven¹ om specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Med lovændringen blev der etableret hjemmel til, at børn, der af de kommunale sociale myndigheder bliver henvist til et dagbehandlingstilbud, eller som anbringes uden for hjemmet i et anbringelsessted, kan henvises til specialundervisning på disse institutioner. Det blev desuden fastsat, at henvisningen forudsætter, at der på forhånd er indgået en overenskomst mellem kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen og det pågældende dagbehandlingstilbud/anbringelsessted om institutionens generelle egnethed til at varetage specialundervisning af børn.

Formålet med lovændringen var blandt andet at sikre, at børn, der modtager specialundervisning på disse institutioner, får en undervisning, der står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.

I forbindelse med lovændringen blev der lagt vægt på, at det kun er børn med så store vanskeligheder, at det i kortere eller længere tid vil være mest hensigtsmæssigt at undervise dem i deres anbringelsessted, der kan henvises til specialundervisning i anbringelsesstedet. Det samme gælder børn, som er henvist til et dagbehandlingstilbud.

Det faste holdepunkt

For børn med svag social baggrund udgør skolen ofte det faste holdepunkt i hverdagen. Det er derfor af stor betydning, at der eksisterer et konstruktivt og åbent samarbejde om barnet mellem de kommunale sociale myndigheder og skolen, inden en eventuel anbringelse sættes i værk. I det samarbejde er det væsentligt at tage stilling til betydningen af skoleskift og eventuel ny skolegang, ligesom der er behov for en omhyggelig planlægning i kommunerne og et tæt samarbejde mellem de kommunale sociale myndigheder og kommunens skolevæsen.

¹ Lov nr. 412 af 26. juni 1998

Anbringelsesreformen

Fra den 1. januar 2006 blev der gennemført en reform af den del af serviceloven, som omhandler anbringelse af børn uden for hjemmet. Ændringen skulle blandt andet sikre mere fokus på anbragte børns skolegang.

Det fremgår af § 69, stk. 1, i lov om social service, at kommunalbestyrelsen skal vælge det konkrete anbringelsessted i overensstemmelse med handleplanen, jf. § 140 i lov om social service. Samtidig med valg af anbringelsessted skal der tages stilling til barnets skolegang.

Er anbringelsesstedet beliggende i en anden kommune end barnets bopælskommune, har bopælskommunen pligt til at underrette beliggenhedskommunen forud for anbringelsen.

I de tilfælde, hvor barnet er anbragt i en anden kommune end den anbringende, forudsættes det, at der etableres et samarbejde mellem de sociale myndigheder og skolemyndighederne i den anbringende kommune og skolemyndighederne i beliggenhedskommunen.

Kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen har ansvar for barnets skolegang

Det er altid kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen, der har kompetencen til at træffe afgørelse om barnets skolegang.

Det er også kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen, der har ansvaret for, at barnet får et skoletilbud, umiddelbart efter at barnet af de sociale myndigheder er blevet henvist til et dagbehandlingstilbud eller anbragt i et anbringelsessted. Der kan eventuelt iværksættes enkeltmandsundervisning som en midlertidig løsning, mens kommunalbestyrelsen tager stilling til skoletilbuddet.

Der er god mening i at rette fokus mod undervisningen af anbragte børn. Denne gruppe børn er som udgangspunkt ikke indlæringsmæssigt handicappede, men de har ofte sociale, følelsesmæssige og personlige belastninger, der betyder, at de har svært ved at følge den almindelige undervisning i folkeskolen.

Mønsterbrydning

Der er god mening i at rette fokus mod undervisningen af anbragte børn. Denne gruppe børn er som udgangspunkt ikke indlæringsmæssigt handicappede, men de har ofte sociale, følelsesmæssige og personlige belastninger, der betyder, at de har svært ved at følge den almindelige undervisning i folkeskolen. De har desuden ofte haft et betydeligt fravær fra skolen. Det er derfor ofte børn, der i høj grad har behov for mønsterbrydning, fordi de er kommet ind i et ulykkeligt udviklingsmønster, hvor svær social belastning forhindrer en udnyttelse af det indlæringsmæssige og uddannelsesmæssige potentiale, som de besidder.

Resultatet er ofte en situation, hvor barnet er præget af uro, manglende koncentration og lav selvtilid, og hvor de voksne omkring barnet i høj grad er præget af negative forventninger til barnet. Barnet bliver derfor fastholdt i en rolle, hvor der ikke skabes rum for udvikling. De børn, der er så heldige at bryde det negative udviklingsmønster, har næsten altid mødt en voksen person udefra. Den voksne har set deres potentiale og insisteret på et positivt perspektiv, som har givet barnet grundlag for en tro herpå.

De betydningsfulde voksne

Meget ofte er mønsterbruddet opstået i forbindelse med undervisningen hos en lærer, der har en fordomsfri holdning til barnets udviklingsmuligheder. Det indebærer, at barnet ikke skal flyttes væk fra en undervisningssituation, hvor det befinder sig godt, og hvor det har en udviklingsmæssig base.

Det er afgørende, at børn har en stabil social situation som basis for udvikling og undervisning. Det er også vigtigt, at barnet bliver udfordret på linje med andre børn i folkeskolen.

Ressourcebevidsthed og kompetenceopbygning

Ud over undervisningens betydning for barnets udvikling er det vigtigt, at der sker en så god ressourceudnyttelse som muligt. I den interne undervisning i dagbehandlingstilbud og i anbringelsessteder opbygges der en erfaring og viden i at undervise børn med svære sociale belastninger, men erfaringsopsamlingen kommer ikke altid skolesystemet til gavn. Det vil derfor oftest være hensigtsmæssigt at organisere undervisningen i tæt relation til en folkeskole i beliggenhedskommunen.

De ressourcer, skolevæsenet anvender på intern undervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, vil med tiden kunne danne udgangspunkt for at opbygge en væsentlig kompetence i kommunens skolevæsen. Via erfaring og uddannelse af lærere kan der opbygges en viden om, hvordan man kan tilrettelægge og gennemføre undervisning af elever med tilsvarende vanskeligheder. På den måde vil det måske endda være muligt fremover i videre udstrækning, end det er tilfældet i dag, at forebygge placeringer uden for hjemmet. Selv for mindre kommuner vil en sådan opgaveomlægning være mulig og kunne medvirke til at bryde en udvikling, hvor flere og flere børn henvises til specialundervisning uden for distriktsskolen.

Man må altid stille følgende spørgsmål:

- Hvad taler imod, at eleven får sin undervisning i den lokale folkeskole?
- Hvilke perspektiver er der for elevens skolegang, hvis det ikke er muligt at indgå i de nødvendige kollektive sammenhænge?

Krav til undervisningsformer og -metoder

Undervisning i folkeskolen er andet og mere end undervisning i nogle basale fagområder. Målene for fagene i folkeskolen stiller store krav til kvaliteten af den undervisning, der gives i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Derudover kommer en række undervisningsmæssige færdigheder og teknikker, som det forventes, at folkeskolens elever behersker. Det drejer sig om at kunne

- samarbejde om projekter og opgaver
- indhente viden via informations-teknologi
- anvende it i undervisningen samt deltage i test og prøver.

Den undervisningsmæssige udfordring forudsætter i dag en skole, der personalemæssigt, metodisk og materiale-mæssigt er bred.

Forpligtende samarbejde med andre grupper

Barnets sociale udvikling kan ikke foregå i individuelle undervisningsforløb, men forudsætter tilhørsmuligheder og opgaver, der udføres i større gruppesammenhænge. Også her er det problematisk, hvis børn i længere perioder ikke får mulighed for at indgå i forpligtende opgaveforløb sammen med andre grupper af børn om fælles undervisnings- og aktivitetsforløb.

Socialt dårligt stillede børn har kun gode muligheder for at udvikle sig, hvis de får adgang til hele folkeskolens undervisningstilbud.

Opbygning af tilsynsmanualen

Manualen er opdelt i fem afsnit. Afsnittene gør rede for de overvejelser og hensyn, der skal tages, når man tilrettelægger og gennemfører tilsynet med specialundervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, som kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen er forpligtet til at udføre.

Manualen er opdelt i følgende afsnit:

- I. Målsætningen for tilsynet
- II. Principper for tilsynet
- III. Tilsynets opgaver
- IV. Tilsynets virkemidler
- V. Tilsynets organisering

I tilknytning til selve manualen er der foreslået et skemamateriale, hvor tilsynsfunktionerne kan registreres og dokumenteres.

I. Målsætningen for tilsynet

Formål mv.

Tilsynet er både en vejledning og en kontrolforanstaltning, som skal sikre, at børn, der af kommunalbestyrelsen er henvist til specialundervisning i et dagbehandlingstilbud eller et anbringelsessted, får en undervisning, der kan stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.

Derudover er det tilsynets opgave at sikre, at specialundervisningen i dagbehandlingstilbuddet eller anbringelsesstedet har adgang til de serviceforanstaltninger, ressourcer og hjælpemidler, som ligestiller undervisningen med kommunens folkeskoleundervisning.

Det er kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen, som har ansvaret for, at specialundervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, jf. folkeskolelovens § 40, stk. 1, og § 18, stk. 2, i specialundervisningsbekendtgørelsen.

Lovgivning

De gældende regler om specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder fremgår af folkeskolelovens § 20, stk. 5, og § 22, stk. 5-6, samt bekendtgørelse nr. 1373 af 15. december 2005 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand. Bekendtgørelsen er senest ændret ved bekendtgørelse nr. 588 af 24. juni 2009.

Det fremgår af § 18, stk. 1, nr. 3, i specialundervisningsbekendtgørelsen, at overenskomsten mellem kommunalbestyrelsen og dagbehandlingstilbuddet eller anbringelsesstedet skal indeholde bestemmelser om tilsynsfunktionen og dens indhold.

Det skal derfor fremgå af overenskomsten, hvordan beliggenhedskommunen udøver sin tilsynsforpligtelse, herunder hvilke personer der varetager tilsynsopgaven for kommunalbestyrelsen. I den forbindelse skal det blandt andet sikres, at de tilsynsførende har adgang til at overvære undervisningen.

Der henvises desuden til vejledning nr. 9319 af 26. juni 2009 om specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

I vejledningen er der blandt andet redegjort for de gældende regler for specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, herunder kommunalbestyrelsens tilsyn med undervisningen, minimumstimetal, fagrækken, folkeskolens afgangsprøver og 10.-klasse-prøver, lærerpersonalets kvalifikationer samt registrering og indberetning til kommunalbestyrelsen af magtanvendelse over for elever.

- Hvis specialundervisningen ikke står mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, kan undervisningen i det pågældende dagbehandlingstilbud eller anbringelsessted ikke fortsætte. Kommunalbestyrelsen må derfor sørge for, at de henviste børn enten undervises i folkeskolen, eller at undervisningspligten opfyldes på anden måde.

Selv om undervisningen foregår i tæt samspil med den daglige tilværelse på den sociale institution, er undervisningen underlagt en selvstændig målsætning og eksterne rammer, der skal tilgodeses, så undervisningen står mål med folkeskolens undervisning.

Ikke dispensation for undervisningspligten

Selv om undervisningen foregår i tæt samspil med den daglige tilværelse på den sociale institution, er undervisningen underlagt en selvstændig målsætning og eksterne rammer, der skal tilgodeses, så undervisningen står mål med folkeskolens undervisning.

Kommunalbestyrelsens henvisning af børn til specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder indebærer altså ikke, at der er dispenseret for undervisningspligten.

Bryd den negative sociale arv

Ud over en vanskelig social baggrund er alt for mange børn belastet af følgerne af en utilstrækkelig undervisning. Megen viden og erfaring tyder på, at undervisningsmæssige kompetencer er en væsentlig faktor i arbejdet med at bryde sociale barrierer og for at skabe et rimeligt, selvstændigt livsgrundlag, selv om barnets sociale bagage er tung.

Selvstændige handlekompetencer

Et af undervisningens formål er at give barnet selvstændige handlekompetencer. Det mål skal forfølges, selv om der er behov for specialundervisning, der i omfang og indhold er vidtgående.

II. Principper for tilsynet med specialundervisningen

Tilsynet skal sikre, at undervisningen af barnet sker på et kvalificeret grundlag. Det betyder, at tilsynet skal sikre sig, at der forud for undervisningen, som typisk vil have karakter af specialundervisning af længere varighed, foreligger en fyldestgørende udtalelse fra pædagogisk-psykologisk rådgivning. Lige så vigtigt er det, at der foreligger en aktuel beskrivelse af barnets hidtidige undervisningstilbud og støttebehov.

Hvis der ved undervisningens etablering ikke foreligger en udtalelse fra pædagogisk-psykologisk rådgivning, der er baseret på et direkte kendskab til barnet og dets undervisningssituation, skal en sådan udarbejdes af beliggenhedskommunens pædagogisk-psykologiske rådgivning.

Nødvendige informationer

Hvis der er tale om anbringelser, hvor der ikke foreligger fyldestgørende beskrivelser af barnets undervisningsmæssige forudsætninger, bør sagen behandles i overensstemmelse med folkeskolens regler om tilflytning af børn med behov for specialundervisning, så den tidligere skoles erfaringer med barnets undervisning bliver inddraget i videst muligt omfang. Der henvises til § 15 i specialundervisningsbekendtgørelsen.

Barnets logbog

For hvert barn bør der føres en særlig logbog med tilhørende dokumentation, hvor undervisningens grundlag og forudsætninger beskrives.

- Tilsynet skal sikre, at skolemyndighederne mindst én gang om året tager stilling til, om specialundervisningen skal fortsætte på institutionen, eller om barnet skal henvises til undervisning i folkeskolen. Beslutningen skal træffes på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering.

Lærerpersonalets kvalifikationer

Tilsynet skal sikre, at undervisningen udføres af lærerpersonale med de nødvendige kvalifikationer til at varetage undervisningen i folkeskolens fag. Dette kan gøres, ved at den tilsynsførende kan anmode om at få forelagt dokumentation for lærernes uddannelser og øvrige undervisningsmæssige kvalifikationer.

I øvrigt skal kravene til personalets kvalifikationer fremgå af overenskomsten mellem kommunalbestyrelsen og dagbehandlingstilbuddet/anbringelsesstedet, jf. § 18, stk. 1, nr. 2, i specialundervisningsbekendtgørelsen.

Hvis lærerpersonalet ikke har de nødvendige kvalifikationer til at varetage undervisningen i alle folkeskolens fag, må der inddrages lærere med særlig baggrund fra skolevæsenet i beliggenhedskommunen. Der er også mulighed for at forlægge undervisningen til andre rammer, for eksempel til den lokale folkeskole.

Anmeldte og uanmeldte tilsynsbesøg

Tilsynsbesøg bør foretages efter behov og mindst hvert halve år. I forbindelse med tilsynsbesøgene kan den tilsynsførende forlange alle relevante oplysninger om undervisningen, inklusive dokumentation. Ud over de anmeldte tilsyn må der også i fornødent omfang foretages uanmeldte tilsyn.

Det er tilsynets ansvar at sikre, at der foreligger en uge- og årsplan for specialundervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, hvor omfanget af undervisningstimerne mindst svarer til det fastsatte minimumstimental for folkeskolens undervisning.

III. Tilsynets opgaver

Undervisningens omfang

Det er fastsat i folkeskolelovens § 16, stk. 1, at undervisningsministeren fastsætter et årligt minimumstimental for undervisning af eleverne, som er opgjort samlet for flere klassetrin og inden for fagblokke.

Reglerne – der finder tilsvarende anvendelse for specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder – er fastsat i bekendtgørelse nr. 1131 af 15. november 2006 om undervisningstimental i folkeskolen for skoleårene 2006/07-2010/11 samt efterfølgende skoleår.

Det mindste antal undervisningstimer udgør 600 undervisningstimer for børnehaveklassen og 840 undervisningstimer for helårsforløb i 10. klasse.

Ved fastlæggelse af undervisningstiden regnes 60 minutters undervisning for én undervisningstime.

Det er tilsynets ansvar at sikre, at der foreligger en uge- og årsplan for specialundervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, hvor omfanget af undervisningstimerne mindst svarer til det fastsatte minimumstimental for folkeskolens undervisning.

For skoleåret 2009/2010 er det samlede mindste antal undervisningstimer følgende:

1.-3. klassetrin:	2.150 undervisningstimer
4.-6. klassetrin:	2.230 undervisningstimer
7.-9. klassetrin:	2.520 undervisningstimer

Fagene

For specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder kan der fastsættes særlige timeplaner. Endvidere kan der udarbejdes særlige læseplaner. Planerne skal omfatte de fag, der er nævnt i folkeskolelovens § 5, stk. 1-4, § 19 c, stk. 2, og § 19 d, stk. 2 og 4. Undervisningen kan dog gives eleverne på andre klassetrin end nævnt i de anførte bestemmelser. Der henvises til § 11, stk. 1 og 2, i specialundervisningsbekendtgørelsen.

Det betyder, at børnene skal have alle de fag, som fremgår af de nævnte bestemmelser i folkeskoleloven.

Hvis et barn har så store vanskeligheder i et fag, at det ikke skønnes hensigtsmæssigt at give barnet specialundervisning i faget, kan barnet med forældrenes samtykke fritages for undervisning i dette fag, dog ikke i dansk og matematik. Denne afgørelse træffes af institutionens leder på grundlag af en pædagogisk-psykologisk vurdering. Det er en betingelse, at eleven får anden undervisning i timerne for det pågældende fag, jf. § 13 i specialundervisningsbekendtgørelsen.

I overenskomsten mellem kommunalbestyrelsen og dagbehandlingstilbudet/anbringelsesstedet bør det fremgå, hvordan kommunalbestyrelsen skal inddrages ved børns fritagelse for specialundervisning i enkelte fag.

Det er tilsynets opgave at sikre, at specialundervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder er tilrettelagt i overensstemmelse med de foranstående bestemmelser.

It-færdigheder

Der lægges vægt på at inddrage it i folkeskolens undervisning. Og de mange muligheder, der er for at styrke elevernes faglige færdigheder og viden ved anvendelse af it-baserede hjælpemidler, skal derfor afspejles i den undervisning, der tilrettelægges i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder.

Det er en forudsætning for elevernes senere undervisning og uddannelse, at de kan anvende it og kender de muligheder, som netadgang giver i undervisningsmæssige sammenhænge.

Magtanvendelse

Det fremgår af de gældende regler, at legemlig straf ikke må anvendes. For at afværge, at elever øver vold mod sig selv eller andre eller ødelægger eller beskadiger ting, kan der anvendes magt i nødvendigt omfang.

I overenskomsten mellem kommunalbestyrelsen og dagbehandlingstilbudet/anbringelsesstedet skal der tages stilling til, hvordan registrering og indberetning af magtanvendelse over for elever skal finde sted, jf. § 18, stk. 1, nr. 6, i specialundervisningsbekendtgørelsen.

Det er tilsynets opgave at sikre, at reglerne overholdes, blandt andet ved at gennemgå institutionens registreringer af magtanvendelse over for elever. Det er også tilsynets opgave at drøfte mulighederne for at begrænse magtanvendelse over for elever mest muligt.

Det fremgår af de gældende regler, at legemlig straf ikke må anvendes. For at afværge, at elever øver vold mod sig selv eller andre eller ødelægger eller beskadiger ting, kan der anvendes magt i nødvendigt omfang.

Folkeskolens prøver

Ved afslutningen af undervisningen i 9. klasse aflægger elever, der er henvist til specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, folkeskolens afgangsprøver. Elever i 10. klasse kan indstille sig til 10.-klasseprøver eller indstille sig til en eller flere af folkeskolens afgangsprøver.

De gældende regler, herunder regler om særlige prøvevilkår mv., fremgår af bekendtgørelse nr. 749 af 13. juli 2009 om folkeskolens afsluttende prøver (prøvebekendtgørelsen).

Det er tilsynets opgave at sikre, at elevernes undervisning står mål med folkeskolens undervisning, hvad angår metoder, materialer og opgaver, så de har mulighed for at aflægge folkeskolens afsluttende prøver.

Det er kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen, der skal sørge for, at børn, som er henvist til specialundervisning i dagbehandlingstilbud eller anbringelsessteder, kan aflægge folkeskolens afgangsprøver og 10.-klasseprøver på en folkeskole,

hvor skolens leder har prøveret. Det er den prøveafholdende skoles leder, der tager stilling til, om det pågældende barn skal tilbydes særlige prøvevilkår ved folkeskolens afgangsprøver og 10.-klasseprøver. Det er også den prøveafholdende skoles leder, der tager stilling til, om et barn kan fritages helt eller delvist for at aflægge folkeskolens afgangsprøver.

Det er tilsynets opgave at sikre, at der i forbindelse med at afholde prøver etableres et tæt samarbejde mellem den prøveafholdende skoles leder og dagbehandlingstilbuddet/anbringelsesstedet. Det gælder især, hvis et barn skal tilbydes særlige prøvevilkår eller helt eller delvist fritages for at aflægge folkeskolens afgangsprøver.

Kollektiv undervisning

Folkeskolens formål indeholder ud over de fælles mål også bestemmelser om udvikling af den enkelte elev som et aktivt og medbestemmende medlem af en social gruppe og et forpligtende fællesskab.

Det forudsætter undervisningsformer, der næppe altid kan realiseres med det meget lille elevtal, som dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder normalt underviser. Derfor bør individuelle undervisningsplaner altid være suppleret med en beskrivelse af, hvilke kollektive undervisningssituationer der er tilrettelagt i forbindelse med barnets undervisning.

Især i specialundervisningen, hvor hovedvægten lægges på individuelt tilrettelagte undervisningsforløb eller undervisning i meget små grupper, er det vigtigt at fastholde et krav om undervisningssituationer, hvor eleven indgår i en kollektiv undervisning, så der bliver mulighed for at udvikle gode samarbejdsformer og fælles ansvar.

Undervisningsressourcer

En af de vigtigste opgaver for tilsynet er at sikre rammerne for elevens undervisning, herunder lærernes kvalificering samt variation i valg af metoder og tilgængelighed i materialer. Ofte er der i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder tale om meget begrænsede undervisningsmiljøer, som kun giver lærere og elever få valg- og udfoldelsesmuligheder.

Tilsynet bør sikre, at der for lærerne er en tilstrækkelig faglig og kollegial sparring og støtte, eventuelt i samarbejde med det lokale skolevæsen.

Ledelse af undervisningen

Ledelsen af undervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder er ofte varetaget af én af lærerne. Denne leder vil ofte være isoleret i forhold til andre skoleledere med hensyn til den faglige debat og information i folkeskoleregiet. Det er tilsynets opgave at sikre, at lederne er tilknyttet andre undervisningsmæssige miljøer, så de kan følge den løbende udvikling i folkeskolen. Det forhold bør fremgå af overenskomsten med dagbehandlingstilbuddet/anbringelsesstedet.

Ofte er der i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder tale om meget begrænsede undervisningsmiljøer, som kun giver lærere og elever få valg- og udfoldelsesmuligheder.

IV. Tilsynets virkemidler

Det undervisningsmæssige tilsyn har brug for en række virkemidler til at udøve en aktiv påvirkning af de organisatorisk selvstændige dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder. Her er det vigtigt, at den dialog, der primært kendetegner tilsynet, resulterer i skriftlige rapporter. Rapporterne bør indeholde tilsynets anbefalinger af ændringer, så både institution og tilsynsmyndighed kan forholde sig konkret til dem, sætte de nødvendige initiativer i gang og senere følge op.

Skriftlighed vedrørende undervisningen må være så omfangsrig og præcis, at det er muligt for ledelse, forældre, skolemyndigheder og andre at forholde sig til undervisningens forudsætninger, indhold, tilrettelæggelse og rammer.

I særlige tilfælde kan tilsynet også inddrage eleven, elevens forældre eller elevens værge.

Tilsynet med den enkelte elevs undervisningstilbud

Ud over det generelle tilsyn, der omfatter den samlede undervisning i dagbehandlingstilbuddet eller anbringelsesstedet, skal tilsynet være rettet mod den enkelte elevs undervisningstilbud og undervisningssituation.

Det er tilsynets hovedopgave at sikre det enkelte barn et undervisningstilbud, som kan stå mål med folkeskolens undervisning.

Ophør af undervisningen

Normalt vil en tilsynsrapport være rettet mod selve institutionen. Rapporten kan i tilfælde af alvorlige svigt også rettes til de parter, der har indgået overenskomst om undervisningen, eventuelt for at bringe overenskomsten til ophør, hvis det ikke er muligt at etablere et bæredygtigt samarbejde om undervisningen.

Normalt vil en tilsynsrapport være rettet mod selve institutionen. Rapporten kan i tilfælde af alvorlige svigt også rettes til de parter, der har indgået overenskomst om undervisningen, eventuelt for at bringe overenskomsten til ophør, hvis det ikke er muligt at etablere et bæredygtigt samarbejde om undervisningen.

Sker det, er kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen forpligtet til at tilbyde de henviste børn undervisning, så de enten undervises i folkeskolen, eller at undervisningspligten opfyldes på anden måde.

Tilsynet kan i særlige tilfælde inddrage barnet, barnets forældre eller barnets værge. Det gælder især, hvis undervisningstilbuddet ikke er fyldestgørende, eller hvis der er grundlag for at klage over undervisningen.

Tilsynets virkemidler afhænger af et tæt samspil med de lokale skolemyndigheder og pædagogisk-psykologisk rådgivning.

Tilsynets virksomhed vil som udgangspunkt være dialogstyret, hvor råd, vejledning og henstillinger til undervisningen er de væsentligste elementer.

Herudover har tilsynet ansvaret for at orientere skolemyndighederne og i givet fald indstille, at der tages beslutning om ændringer af overenskomsten med dagbehandlingstilbuddet eller anbringelsesstedet, så børnenes undervisning tilgodeses i tilstrækkelig grad. Ændringerne kan omfatte pålæg om lærere, ledelse, undervisningens organisering, omfang og indhold samt forhold vedrørende den enkelte elev.

V. Tilsynets organisering

Kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen bestemmer, hvordan tilsynet skal udmøntes. Det kan anbefales, at tilsyn med undervisningen varetages af en skoleleder eller en anden person, der er fortrolig med folkeskolens regelsæt og undervisningens målsætning, organisationsformer, metoder og materialer.

Det skal fremgå af overenskomsten mellem skolemyndigheden og dagbehandlingstilbuddet/anbringelsesstedet, hvem der løser tilsynsopgaven. Det bør desuden oplyses til den anbringende kommune samt forældrene.

Pædagogisk-psykologisk rådgivning

Den lokale pædagogisk-psykologiske rådgivning bør knyttes til undervisningen i dagbehandlingstilbuddet og anbringelsesstedet. Pædagogisk-psykologisk rådgivning bør desuden sikre, at der i passende omfang inddrages andre eksterne undervisningsmæssige serviceforanstaltninger, som institutionen kan gøre brug af i forbindelse med undervisningen. Der kan for eksempel være tale om adgang til undervisningsfaciliteter i kommunen, til særlig rådgivning, materialeudlån mv.

Hvis elevernes undervisningssituation bliver ændret, er det den pædagogisk-psykologiske rådgivning i beliggenhedskommunen, som har ansvaret for at udfærdige forslag hertil for at sikre, at sagen er tilstrækkeligt belyst. Hvis der til undervisningen på anbringelsesstedet er knyttet en særskilt pædagogisk-psykologisk rådgivning, skal dennes vurderinger inddrages i vurderingsgrundlaget.

Pædagogisk-psykologisk rådgivning bør ikke have generelle tilsynsopgaver, da dens rolle er at rådgive institutionen, lærerne og forældrene om børnenes undervisning og skolemyndighederne om organisering af specialundervisningen. Både for de enkelte børns undervisning og for organiseringen heraf er pædagogisk-psykologisk rådgivnings iagttagelser og rådgivning væsentlige elementer i beslutningsgrundlaget for den skolemyndighed, der har ansvaret for tilsynet og den tilsynsførende.

Det skal fremgå af overenskomsten, hvordan tilsynet med undervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder skal organiseres, så det for alle involverede fremgår klart, hvem der har tilsynsopgaven, og hvordan det enkelte barn følges af pædagogisk-psykologisk rådgivning. Endvidere skal det fremgå, hvilke øvrige undervisningsmæssige serviceforanstaltninger der er stillet til rådighed for undervisningen.

Forslag til skemamateriale til brug i forbindelse med tilsyn med specialundervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder

Skemamaterialet er tænkt som en hjælp til både den tilsynsførende og institutionen. Det er et værktøj til registrering af rammerne for undervisningen og for selve undervisningsaktiviteterne.

For eleverne er det vigtigt, at der føres en logbog, som kun handler om undervisningen. Det er den tilsynsførende, der vurderer udtalelser fra pædagogisk-psykologisk rådgivning og andre forhold vedrørende undervisningen. På den baggrund kan der tages stilling til elevens undervisningssituation.

Skemamaterialet er endvidere tænkt som en hjælp til at sikre kvalitet i undervisningen og som et informationsmateriale i forbindelse med eventuel flytning af eleven.

I. Tilsyn med undervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder

Beskrivelse af rammebetingelser for undervisningen:

- Navn på institution og overenskomstpart (kommune)
- Tilsynsførende (navn og adresse)
- Pædagogisk-psykologisk rådgivning
- Undervisningsbeskrivelse (antal børn, undervisningssted, antal lærere, leder)
- Samarbejdsrelationer (tilknyttet skole, lærersamarbejde, skolebibliotek, adgang til faglokaler mv.)

Skemamaterialet er tænkt som en hjælp til både den tilsynsførende og institutionen.

- Særlig undervisningsmæssig service (efteruddannelsesmuligheder, deltagelse i skoleledermøder mv.)
- Overenskomsten vedrørende undervisningen
- Lærertimer
- Budget.

II. Undervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder

Beskrivelse af undervisningens ordning:

A. Beskrivelse af lærere og ledelse

- Lærernes navne og uddannelse, herunder en beskrivelse af deres eventuelle særlige kursusvirksomhed eller relevante erfaringer

- Lederens navn og funktion samt uddannelse og kvalifikationer.

B. Beskrivelse af undervisning

- Individuelle undervisningsplaner, indeholdende undervisningstid og -forløb
- Beskrivelse af fagenes gennemførelse
- Dispensationer eller afvigelser, kollektive undervisningssituationer, undervisning gennemført på lokalskolen.

C. Tilsynsbesøg

- Dato, bemærkninger, rådgivning og vejledning, henstillinger samt eventuel indberetning eller aftaler om opfølgning
- Beskrivelse af undervisningsmidler, herunder it-udstyr.

III. Undervisningsbeskrivelser for elever, der undervises i dagbehandlingstilbud eller anbringelsessteder

A. Logbog

- Udtalelser om den enkelte elev fra pædagogisk-psykologisk rådgivning, herunder stillingtagen til den enkelte elevs behov for specialundervisning og muligheder for at blive undervist i en folkeskole.

B. Undervisningsstedets notater om den enkelte elevs undervisning

- Særlige bemærkninger om den enkelte elevs undervisningsbehov

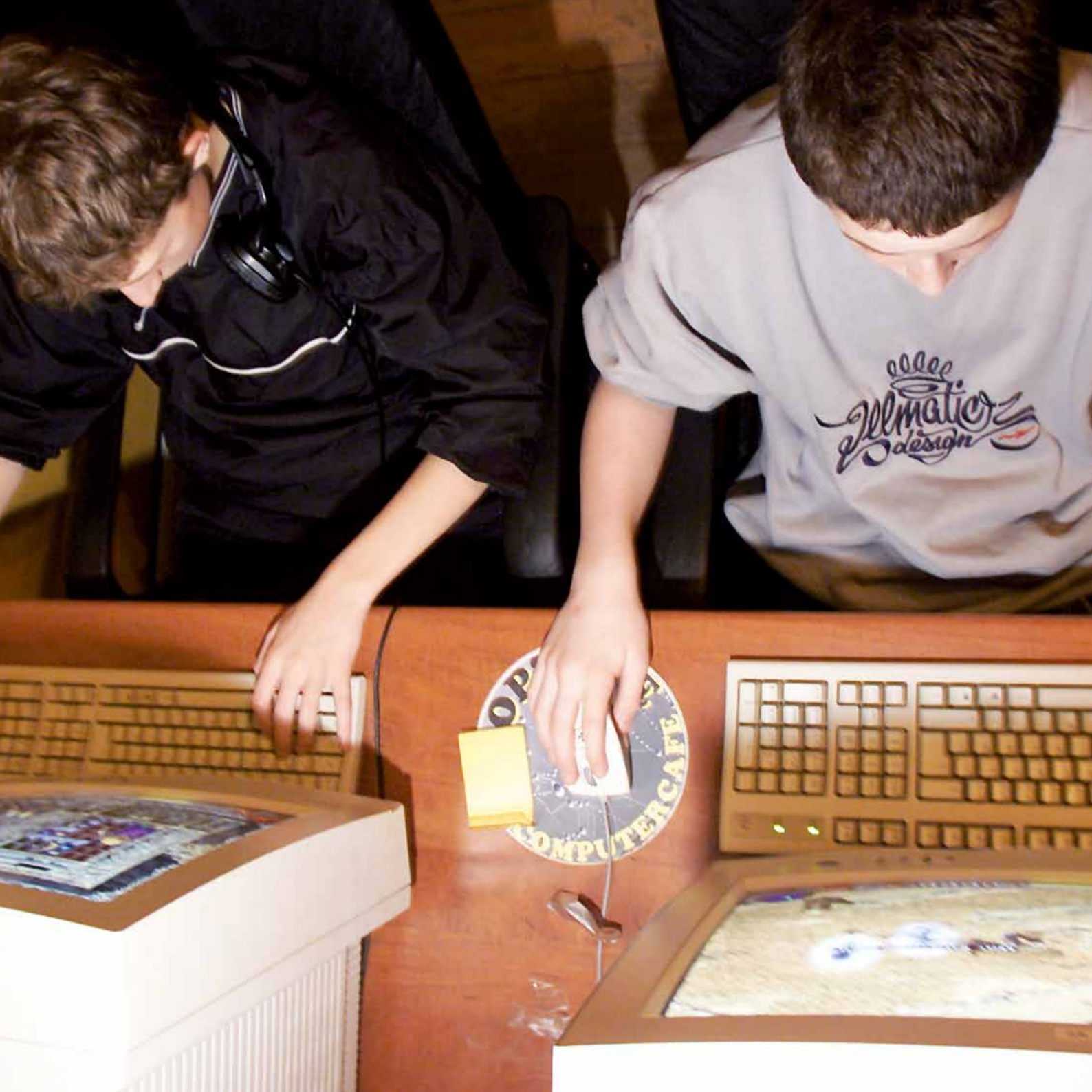
- Undervisningens forløb og fremgang, herunder evaluering af elevens undervisning i de enkelte fag og undervisningssituationer

- Dokumentation for undervisningen

- Særlige hjælpemidler eller metoder.

C. Handleplan for undervisningen

- Det bør blandt andet fremgå af handleplanen, hvorfor undervisningen ikke kan foregå på den lokale folkeskole.

Undervisningsministeriets håndbogsserie

I denne serie udgiver Undervisningsministeriet publikationer med baggrundsorientering om lovgivningen, uddannelser og enkelte fag samt vejledninger om god praksis mv. Håndbøgerne er rettet mod uddannelsernes drift.

2010:

- Nr. 1 – 2010: Fælles Mål i skolens hverdag – hvordan?
2. udgave (internetpublikation) (Grundskolen)
- Nr. 2 – 2010: Manual om tilsyn med specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder (978-87-603-2837-4) (Grundskolen)

2009:

- Nr. 1 – 2009: Praktik i pædagoguddannelsen – uddannelse, opgaver og ansvar (978-87-603-2734-6) (Videregående uddannelser)
- Nr. 2 – 2009: Erhvervsrettet andetsprogsdansk i erhvervsuddannelserne – råd og vink (internetpublikation) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 3-49 – 2009: Fælles Mål 2009-faghæfter (internetpublikationer) (Grundskolen)
- Nr. 50 – 2009: Tvistighedsnævnets og Ankenævnet vedrørende Praktikvirksomheders årsberetning 2008 (978-87-603-2819-0) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 51 – 2009: Sikkerhed og kriseberedskab – råd og vejledning til skoler og uddannelsesinstitutioner (internetpublikation) (Skoler og uddannelsesinstitutioner)

2008:

- Nr. 1 – 2008: Håndbog om individuel kompetencevurdering i AMU – vurdering og anerkendelse af realkompetencer inden for arbejdsmarkedsuddannelserne (978-87-603-2675-2) (Arbejdsmarkedsuddannelser)
- Nr. 2 – 2008: Erhvervsøkonomi i erhvervsuddannelserne – råd og vink (internetpublikation) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 3 – 2008: Realkompetencevurdering inden for voksen- og efteruddannelse – en håndbog (978-87-603-2680-6) (Voksen- og efteruddannelser)
- Nr. 4 – 2008: Tvistighedsnævnets årsberetning 2007 (978-87-603-2706-3) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 5 – 2008: Censor ved faglige prøver i erhvervsuddannelserne (internetpublikation) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 6 – 2009: Realkompetence – parat til GVU-start på SOSU (978-87-603-2732-2) (Erhvervsfaglige uddannelser)

Visse trykte publikationer – som i oversigten er forsynet med et ISBN-nummer – kan mod betaling af et ekspeditionsgebyr rekvireres hos Nordisk Bog Center eller hos boghandlere. Andre trykte publikationer kan købes samme sted. Se priser på www.uvm.dk/bestil. Internetpublikationer kan til eget brug frit downloades fra www.uvm.dk/publikationer.

Manual om tilsyn med specialundervisning

Publikationen “Manual om tilsyn med specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder” skal støtte kommunerne i deres tilsyn med specialundervisning i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder - især tilsynet med, at undervisningen står mål med folkeskolens undervisning.

Manualen er opdelt i fem afsnit. Afsnittene gør rede for de overvejelser og hensyn, der skal tages, når man tilrettelægger og gennemfører tilsynet med specialundervisningen i dagbehandlingstilbud og anbringelsessteder, som kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen er forpligtet til at udføre.

Manualen er opdelt i følgende afsnit:

- I. Målsætningen for tilsynet
- II. Principper for tilsynet
- III. Tilsynets opgaver
- IV. Tilsynets virkemidler
- V. Tilsynets organisering

Manualen er ikke et bindende dokument, men alene et materiale til inspiration og støtte for tilsynsarbejdet.

ISBN 978-87-603-2837-4

9 788760 328374